

En lysets altertavle

Mellem maleri og kristendom

Af Preben Winther
prebenwinther@up95.dk

I forbindelse med en forestående gennemgribende restaurering blev den lille middelalderkirke i Tryggelev på Sydlangeland i forsommeren 2013 ryddet så totalt, som det overhovedet kunne lade sig gøre. Kun øverst i kirkerummet, op mod korets østvæg, forblev nogle grundmurede fragmenter af et par stenaltre fra middelalderen, ligesom klinkegulvet blev dækket af og døbefonten pakket ind. Ellers var der helt tomt. Stilladser blev rejst. Håndværkere og folk fra Nationalmuseet gjorde deres indtog.

Sådan tog rummet sig stort set stadig ud, da kunstneren Gitte Buch (f. 1954) besøgte kirken første gang, efter at have sagt ja til at udføre en ny altertavle til den.

Kvinden ved brønden

Hun var kommet i rigtig god tid, for i stilhed at sidde alene og lade indtrykkene fra rummet synke ind i sig, inden mødet med provst og repræsentanter fra menighedsrådet. Men dette var en overraskelse! Arbejdsstøj og ghettoblastermusik i stedet for stilhed. Murstøv og rå vægge i stedet for en landsbykirkes århundredgamle inventar. Men Gitte Buch fik set og opfanget nok til, at hun egentlig allerede var i gang. De gamle altre. Et ribben på gulvet ved siden af. ”Hvor gammelt? Hvis var det? En soldat, en lokal kvinde, en helgen... Stærk fornemmelse af smerte, kamp og hunger. Renselse, alt gammelt bort, en ny tid, soning, håb,” har kunstneren skrevet i sin notesbog. Og også: ”Tidligere altertavler?”

Den altertavle, der har været i Tryggelev Kirke fra midten af det 19. århundrede og indtil foråret 2013, var *Jesus og kvinden ved brønden*, udført af genre- og historiemaleren F.C. Lund i 1858. Skabt som en art illustration til beretningen i Johannes-evangeliets kapitel 4, vers 1-42, hvor Jesus møder den samaritanske kvinde ved brønden i Sykar: Som samaritaner er hun uren og udstødt. Alligevel fordømmer Jesus hende ikke, men ser hende som det menneske, hun er, og beder hende om vand. Til gengæld tilbyder han hende troen. Kvinden bliver så oprømt over mødet, at hun bagefter styrter tilbage til byen og efterlader sin gamle krukke ved brønden.

Forarbejdet

Indtrykkene fra det nøgne kirkerum og senere mødet med F.C. Lunds altertavle faldt i høj grad sammen med nogle af de temaer, som Gitte Buch igennem en stor del af sin karriere har arbejdet med i sin kunst, og hun var ikke i tvivl om, at hun skulle skabe en parafrase over Lunds maleri og lægge samme nytestamentelige beretning til grund for sin altertavle. Da hun længere henne i forløbet præsenterede nogle skitser til altertavlen for menighedsrådet, udtrykte hun sig i en medfølgende skrivelse da også begejstret: ”Johannes-evangeliet opfatter jeg som levende bevidsthed. Det er lidenskabeligt vendt mod nuet. Alt skal blive nyt! Har i forbindelse med mit

kendskab til østkirkens ikoner i mange år arbejdet personligt med Johannes-evangeliet som en anvisning på en trosvej.”

I løbet af mange måneder, Gitte Buch fordybede sig i skitser og forarbejder, besøgte hun Tryggelev Kirke meget tit, hvilket var muligt, da den ligger kun få kilometer fra hendes eget hjem og atelier. Hun ville gerne se rummet i forskellige vejrlig, især studere lysets vandring over østvæggen, og kirkens skib og kor undergik også væsentlige forandringer i forhold til det forventede, som kunstneren måtte tage højde for. Konservatorer fandt ud af, at kirkens hvælvinger ikke altid har været hvide, men sart lyseblå, over mod det violette, og sådan kom de også til at fremstå i den færdigrestaurerede kirke. De nu lysegrå kirkebænke kom også til under processen, og et lyst brædegulv blev lagt foran alteret.

Den hvide gestalt

Pinsedag 2014 blev både Tryggelev Kirke i sin nye skikkelse og Gitte Buchs altertavle indviet. Knæfaldets træ foran alteret er malet mørkt brunviolet. Middelalderalteret er blevet restaureret og fremstår hvidmalet. Ovenpå er lagt en **sortmalet egetræsplade**. Altertavlen er indrammet i en smal, men dyb, mørk træramme og er fastgjort i nogle beslag, der holder den ud fra væggen. Maleriet er 180 cm højt, 130 cm bredt, skabt i kølige blå nuancer, varme umbra, brune og gyldne, samt et væld af mellemtoner, der både spiller op imod og harmonerer med kirkerummet.

Til venstre for midten står eller svæver en hvidlig gestalt, der befinder sig i et bundt lysstråler, der både synes at komme ovenfra og forsvinde opefter. Skikkelsen synes både at genopstå og komme ned til Jorden. Den er til stede som menneske, og dog ikke. Som ånd, og dog ikke. Både-og og hverken-eller. Den er ikke-håndgribelig, som også troen er det.

Provst for Langeland-Ærø provsti, Trille Brink Westergaard, skriver i Kirkebladet for Langeland og Strynø (sept./okt./nov. 2014) om altertavlens hvide skikkelse: ”Det mest iøjnefaldende og smukke er, at hér er kvinden og Jesus smeltet sammen til én. Det er dybt evangelisk: I mødet med Jesus bliver vi ét med ham.” Det, provsten ikke kommer ind på, er, at det er det kvindelige og det mandlige, Gitte Buch har ønsket at sammensmelte, hvilket også trækker forbindelseslinjer til østlige filosofier og dybdepsykologien.

Grobund for kraften

Kvinden/skikkelsen står på en blødt buet form, hvilket viser tilbage til før-reformationens Maria-altre, hvor den apokalyptiske madonna ofte ses stående på halvmånen.

Men den umbrafarvede bue henviser samtidig til det gamle ribben fra kirkens oprindelige alter, ligesom de antydende flinteflækker i nederste venstre hjørne af altertavlen henviser til Langelands fortid og mange stenalderfund. Således lader Gitte Buch såvel kirkens som lokalsamfundets historie indgå i sit værk, tillige med dets centrale, religiøse motiv, analogt med hvordan f.eks. de italienske renæssancemalere og for så vidt også de danske kalkmalere lod lokale islæt indgå i deres kunst.

Den samaritanske kvindes krukke er til stede øverst til højre i altertavlen som en stor, transparent kontur, næsten et billedmæssigt ikon. Det er den gamle krukke, det gamle liv, der er forladt. Den er tom. Det er tomt. Fremtiden er det nye liv, den nye tid, **det levende vand**; lyset, der vælder oppefra og ned, og på hvilket den troende kan vælge at vandre. Det er ikke et *must*, men et tilbud, der altid står åbent og som man kan gribe eller lade være.

Altertavlens billedlige fremstilling er på sin side heller hverken lukket eller anekdotisk, men er lige så åben for fortolkninger. Et prægtigt eksempel på ny kirkekunst, hvor det gammelmodige er

forsvundet og erstattet af både en kunstens eufori og en glædesrus. Midt imellem maleri og kristendom. Den bereder i sin beskuer grobund for den kraft, der skal til for følelsesmæssigt at begribe dybden og rækkevidden i Johannes-evangeliets beretning. Det løft, der åbner for indsigter, der ligger ud over det jordiske. Troen - hvad den så måtte indebære for den enkelte.